

Hänvisning
Er begäran om utlåtande

Undervisnings- och kulturministeriet
PB 29

Kontaktperson
Max Andersson

00023 STATSRÅDET

Ärende

Utlåtande om utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av upphovsrättslagen och 184 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation

Propositionens huvudsakliga innehåll

Undervisnings- och kulturministeriet har begärt ett utlåtande från Ålands landskapsregering avseende utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av upphovsrättslagen och 184 § om tjänster inom elektronisk kommunikation. I utkastet till denna proposition föreslås det att upphovsrättslagen och lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation ändras. Syftet med propositionen är att modernisera bestämmelserna om upphovsrätt och genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/790 av den 17 april 2019 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden och om ändring av direktiven 96/9/EG och 2001/20/EG (DSM-direktivet) samt Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/789 av den 17 april 2019 om fastställande av bestämmelser för utövandet av upphovsrätt och närstående rättigheter tillämpliga på vissa av sändarföretagens onlinesändningar och vidareändringar av radio- och tv-program och om ändring av rådets direktiv 93/83/EEG (direktivet om onlinesändningar). I utkastet har det också tagits in vissa sådana ändringar och korrigeringar av teknisk natur i upphovsrättslagens bestämmelser som beretts på nationell nivå i anknytning till ovan nämnda ämnesområden. Dessutom föreslås det att utövande konstnärers ensamrätt till bildupptagningar utvidgas.

Lagstiftningsbehörighet

Enligt självstyrelselagens 27 § 10 punkt tillkommer lagstiftningsbehörigheten riket i fråga om upphovsrätt, patent, mönsterrätt och varumärke, otillbörligt förfarande i näringsverksamhet, främjande av konkurrens och konsumentskydd.

Rundradio- och televisionsverksamhet

Före den 1 januari 1993 hörde post-, telefon-, telegraf- och radioväsendet till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 11 § 2 mom. 17 punkten i den andra självstyrelselagen. Dock antogs 1981 en överenskommelseförordning med stöd av vilken landskapsstyrelsen deltog i de uppgifter som ankom på riksmyndigheterna enligt lagen och förordningen angående

radioanläggningar (FFS 8/27 och FFS 9/27).¹ Inom ramen för landskapets ordinarie årsstat ställdes medel till förfogande för uppförande och nyttjande av radioanläggningar för utsändning av radio- och televisionsprogram i landskapet.² Behörigheten över rätten att utöva rundradio- och televisionsverksamhet överfördes till landskapet i samband med att den gällande självstyrelselagen trädde i kraft den 1 januari 1993.

Behörigheten över rätten att utöva rundradio- och televisionsverksamhet ingår i landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 20 punkten i självstyrelselagen. Landskapets behörighet begränsas av 27 § 4 punkten i självstyrelselagen som föreskriver att förhållandet till utländska makter, med beaktande av bestämmelserna i 9 och 9a kap., hör till rikets lagstiftningsbehörighet. I förarbetena hänvisas till den radio- och televisionsverksamhet som avses i lagarna om radioanläggningar och om kabelsändning (FFS 8/27 och FFS 307/87) samt att det är behörigheten över den radio- och televisionsverksamhet som avses i dessa rikslagar som överförs till landskapets behörighet. Detta medförde att rundradio- och televisionsutländningar inom landskapet ska regleras genom landskapslag. Koncession av statsrådet för radio- och televisionsverksamhet på Åland behövs inte.³

Däremot förblev behörigheten i fråga om den radiokommunikation som avsågs i radiolagen (FFS 517/88) hos riket. Frågor som gäller frekvenser samt sändareffekter och andra frågor som regleras internationellt faller under rikets behörighet. Regleringen ska fungera så att när internationella avtal har slutits om frekvenser ska riksmyndigheterna se till att landskapet till sitt förfogande får erforderliga frekvenser för sändningar inom landskapets gränser. Om detta föreskrivs i 30 § 6 punkten i självstyrelselagen. Därefter ska landskapsmyndigheterna bevilja koncessioner inom ramen för de frekvenser som har ställts till landskapets förfogande. Landskapets behörighet ska endast gälla televerksamhet inom landskapet. Frågor som gäller telekommunikationerna mellan Finland och främmande stat ankommer på riksmyndigheterna.⁴ I samband med att landskapslagen om radio- och televisionsverksamhet var föremål för lagstiftningskontroll konstaterade högsta domstolen att landskapet får bestämma om villkoren för utsändande och mottagande av rundradio- och televisionsprogram.⁵

Flertalet av de föreslagna bestämmelserna i utkastet till proposition är, även om det är frågan om upphovsrätt, tätt knutna till lagens gällande bestämmelser om radio- och televisionssändningar, beställ-tv och videodelningsplattformstjänster. Landskapsregeringen anser att det till denna del är klart att förslaget bär påverkan för

¹ Förordningen om handhavandet i landskapet Åland av vissa uppgifter som rör radioanläggningar (FFS 610/81).

² RP 73/1990 rd, s. 25.

³ RP 73/1990 rd, s. 68.

⁴ RP 73/1990 rd, s. 69.

⁵ Högsta domstolens utlåtande 16.9.2011, OH 2011/178, s. 2.

områden som faller inom ramen för landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 20 punkten i självstyrelselagen.

Undervisning, forskning samt biblioteks- och museiväsendet

Enligt 18 § 14 punkten självstyrelselagen har landskapet bland annat lagstiftningsbehörighet i fråga om undervisning, forskning samt biblioteks- och museiväsendet. Enligt motiven till självstyrelselagen hör läroplikten till landskapets lagstiftningsbehörighet. Landskapets behörighet inom undervisning är dock i viss mån inskränkt genom 27 § 4,13 och 30 punkten i självstyrelselagen som anger att rättsområdena internationella fördrag och handelssjöfart samt behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården hör till riksbehörighet. Med anledning av detta regleras hälso-, sjukvårds-, samt sjöfartsutbildning på Åland genom överenskommelseförordningar med riket.

Till rikets kompetens hör även enligt motiven till 27 § 3 mom. i självstyrelselagen att bestämma om vilka fordringar en läroinrättning ska uppfylla för att ha dimissionsrätt till statens universitet samt den kunskap och skicklighet som fordras för att vinna kompetens som godkänns av staten. Därmed utgör studentexamen riksbehörighet i det avseende att den medför allmän behörighet för studier i universitet eller högskola i riket. Därtill har riket exklusiv behörighet i fråga om erkännande av formella kvalifikationer inom vissa yrkesområden.

Finlands grundlag

Riket har enligt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelse från grundlag. Lagförslaget knyter nära an till grundlagens 12 § 1 mom. om att var och en har yttrandefrihet. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten utfärdas genom lag. Den centrala avsikten med stadgandet om yttrandefrihet är att garantera den fria åsiktsbildningen som utgör grunden för ett demokratiskt samhälle, den fria offentliga debatten, massmediernas fria utveckling och pluralism samt möjligheten till offentlig kritik av maktutövningen. Yttrandefriheten kan till sin grundtanke räknas som en grundläggande politisk fri- och rättighet. Yttrandefriheten utsträcker sig dock inte enbart till politiska yttringar, utan den omfattar också traditionellt andra slag av yttringar oberoende av innehållet. Yttrandefriheten garanterar allmänt ett skydd för olika former av skapande verksamhet och självuttryck. Stadgandet skyddar i princip också den kommersiella kommunikationen.⁶

Yttrandefriheten är framförallt relevant i samband med reglering av ett koncessionssystem som ger rätt till televisions- eller radioverksamhet. Den frågan bedömdes av högsta

⁶ RP 309/1993 rd, s. 60.

domstolen i samband med lagstiftningskontrollen av landskapslagen om radio- och televisionsverksamhet. Enligt detta lagförslag görs det fortfarande en skillnad mellan tillstånds- och anmälningspliktig sändningsverksamhet. Tillstånds- och anmälningsplikten ändras inte på något grundläggande sätt och systemet skiljer sig inte i något större avseende från förhållandena i riket. Den största förändringen är att videodelningsplattformstjänsterna blir föremål för anmälningsplikt. Vissa av de föreslagna bestämmelserna innebär eller kan komma att innebära en begränsning av yttrandefriheten. Det här gäller främst grunderna för att neka tillstånd i 3c § 2 mom., allmänna krav på sändnings innehåll i 6 § 2 mom., förbud mot vidare sändning i 10 § 1 mom. och motsvarande restriktioner för videodelningsplattformstjänster i 5 kap.

Landskapsregeringen anser att de ovan nämnda begränsningarna av yttrandefriheten är godtagbara och nödvändiga. Grundlagsutskottet har slagit fast att sådan hets mot folkgrupp som är straffbar enligt strafflagen inte åtnjuter vare sig den yttrandefrihet som tryggas i grundlagen eller skydd för förenings- och mötesfriheten (GrUU 40/2017 rd, GrUU 10/2000 rd och GrUU 19/1998 rd). Grundlagsutskottet har också ansett att ett förslag enligt vilket informationssamhällets tjänster utan dröjsmål ska göra den lagrade informationen oåtkomlig när den lagrade informationen uppenbart strider mot strafflagens bestämmelser om hets mot folkgrupp är oproblematiskt med tanke på acceptabiliteten i fråga om en begränsning av yttrandefriheten (GrUU 60/2001 rd). Reglering som syftar till att bekämpa kommunikation som innehåller offentlig uppmaning till ett brott som är straffbart som en terroristhandling är inte heller problematiskt med tanke på yttrandefriheten (GrUU 43/2018 rd). Syftet med de föreslagna bestämmelserna är att skydda allmänheten mot lagstridigt innehåll.

Synpunkter

Allmän kommentar

De ändringar som föreslås gällande undervisning och forskning anknyter huvudsakligen till genomförande av DSM-direktivet. Landskapsregeringen ställer sig positiv till att användning av verk inom undervisning och vetenskaplig forskning genom lagändringarna tillåts i större utsträckning än för närvarande. I sammanhanget är det också viktigt att notera undervisnings- och forskningspersonalens behov av information om hur bestämmelserna ska tillämpas i praktiken. Informationen ska vara lättillgänglig och ges på svenska. Landskapsregeringen ställer sig också positivt till öppnade möjligheter att öka tillgången till material via biblioteken. Under beredningsarbetet har dialog förts med Ålands landskapsregering avseende bestämmelser kring radio- och televisionsutsändningar. De åsikter som har framförts av landskapsregeringen har beaktats. Landskapsregeringen ställer sig positivt till lagförslaget i sin helhet.

Kommentar till enskilda bestämmelser

14 § *Användning av verk inom undervisning och vetenskaplig forskning.*

Enligt paragrafen får ett offentliggjort verk användas inom undervisningsverksamhet eller inom vetenskaplig forskning som bedrivs i enlighet med en plan för ordnande av undervisning eller forskning, förutsatt att användningen av verket äger rum vid ett tillfälle som riktar sig till en viss begränsad personkrets eller i en elektronisk miljö som utomstående inte har tillträde till.

I specialmotiveringen till 14 § hänvisas gällande begreppet plan för ordnande av undervisning eller forskning till kommunernas och utbildningsanordnarnas lokala läroplaner, planer för småbarnspedagogik, verksamhetsplaner inom fritt bildningsarbete, planer för yrkesutbildning och för utbildning som handleder för examensutbildning samt högskolornas undervisningsplaner och forskningsplaner.

På Åland avser begreppet plan för ordnande av undervisning eller forskning läroplanen för barnomsorgen, läroplanen för grundskolan, läroplaner inom gymnasieutbildningen, läroplanen för Ålands musikinstitut, undervisningsplaner vid Ålands folkhögskola och undervisnings- och forskningsplaner vid Högskolan på Åland.

Ålands Radio och TV Ab

Ålands Landskapsregering och Ålands Radio och TV Ab har haft en tät kontakt i dessa frågor och remissutlåtandet omfattar också de åsikter som framförts till Ålands Landskapsregering av Ålands Radio och TV Ab.

Vicelanträd

Harry Jansson

Rättssakkunnig

Max Andersson

